

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 8.

V Ljubljani, 30. aprila 1890

Letnik III.

Pouk o kmetijstvu in sadjarstvu po ljudskih šolah.*)

Šolsko vrtnarstvo povzdiga se na Kranjskem vedno bolj in bolj, in to nekoliko zato, ker se vedno bolj zanimajo učitelji za nje, nekoliko zato, ker se teoretično-praktično izobražujejo v kmetijstvu in sadjarstvu na učiteljskih tečajih v Grmu (prej na Slapu), nekaj pa pripomagajo časopisi, zlasti „Kmetovalec“ in „Vrtnar“, katera se s to stroko vedno marljivo bavita. Da bi se pa šolsko vrtnarstvo še na višo stopinjo vzpelo v naši domovini in da bi učiteljstvo moglo pravih uspehov tega pouka pokazati in s tem ogreti za prekorsno reč tudi one kraje, koder nočejo še napraviti šolskih vrtov ter vpeljati pouka v kmetijstvu in sadjarstvu, to je namen temu spisu.

Učitelj se dandanes toliko lahko izuri in izuči v kmetijstvu in sadjarstvu, da mu ni potreba poskušati šele samemu, ako dobi v oskrbo šolski vrt in pouk v tej panogi. Saj pa je tudi dobro preskrbljen z učnimi knjigami, kajti poleg mnogih nemških knjig poučujeta ga med drugimi slovenskimi knjigami obče znano Pirčevo „Vrtnarstvo“ in Dolenčevo „Sadjarstvo“. Tako srečna pa ni učeča se mladina. Ona nima niti ene učne knjige, katero bi mogla, bodisi pri pouku samem, ali pa zlasti, kadar izstopi iz šole, rabiti. Vse dosedanje knjige o kmetijstvu in sadjarstvu so za mladino preobširne. Treba je, da se ji da v roko taka knjižica, po kateri se v šoli uči in katere tvarina ji je vsa znana. Tako knjigo, ne prepisano iz strokovnih knjig, temuž zloženo na podlogi izkušenj pri praktičnem pouku v šoli, in sicer izkušenj vseh učiteljev, sestaviti in dati mladini, bodi skrb vseh nas učiteljev. Pri dandanašnjem pouku v kmetijstvu in sadjarstvu po ljudskih šolah pa učitelji nimamo nikakega predpisanega učnega načrta niti določne učne tvarine niti učbe, po kateri bi poučevali. Vsak poučuje po svoje. Zedinimo se in določimo si enoten učni načrt, enotno učno tvarino in učbo kmetijstva in sadjarstva po šolah našega okraja. V to svrho podajem Vam učni načrt, učno tvarino in učbo, po kateri uže nekaj let poučujem v ljudski šoli Dolenje-Logaški. Vem, da ta razdelitev ne bode ugajala popolnoma vsem krajem, večkrat se praktične vaje vsled vremena tudi ne morejo tako vršiti, a učitelj si v takem slučaju lahko sam pomaga. Prosim Vas, preberite in preudarite na vse strani ta načrt, in v dan konferencije naj se po izkušnjah strokovno pretrese, in potem na podlogi tega z

*) Predlog za letošnje okrajno učiteljsko zborovanje v Logatci, da se namreč izda za Logaški okraj učni načrt z učno tvarino in učbo za pouk v kmetijstvu in sadjarstvu po ljudskih šolah ter na podlogi tega spiše metodično navodilo za pouk v kmetijstvu in sadjarstvu — knjižica primerna šolski mladini. Ta predlog pošlje se vsem šolskim voditeljem tega okraja mesec dni pred zborovanjem v pregled, da lahko na dan konferencije vsak svoje izkušnje v tej reči objavi.

združenimi močmi napravljenege načrta spiše metodično navodilo za pouk v kmetijstvu in sadjarstvu za ljudske šole našega okraja — knjižica primerna mladini.

Učni načrt in učna tvarina.

Kmetijstvo in sadjarstvo poučuje se v ljudski šoli v Dolenjem Logateci po 50 ur na leto; 25 ur je teoretičnega pouka in 26 ur praktičnih vaj na šolskem vrtu, in sicer po eno uro teorije in eno uro prakse v vsakem tednu. Poučujejo se dečki 3. razreda in iz ponavljalne šole. V tem tečaju si morajo pridobiti otroci:

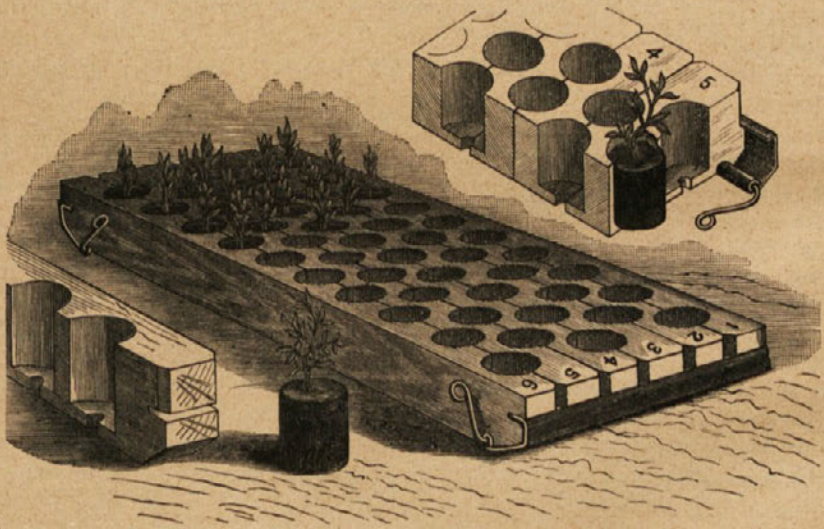
- 1.) nekaj znanja o kmetijstvu sploh,
- 2.) korenito znanje o sadjarstvu,
- 3.) nekoliko vednosti o zelenjadarstvu in cvetličarstvu.
- 4.) vednost o kmetijskih postavah.

V. Ribnikar.

(Konec prih.)

Naprava za pomnoževanje rastlin.

Podobi 12. in 13. kažeeta prav pripravno napravo za ceno razmnoževanje rastlin. Nadomestuje namreč veliko število cvetličnih loncev, in lahko je ž njo prikladno ravnati z vsako rastlino posebe. Vsaka rastlina ima poseben odtok za vodo,



Podoba 12.—13.

in lahko jo presadiš, ne da se zemlja kaj otrese, ali da se korenin dotakneš. To napravo pa narediš, če izbereš primeren ploč in vanj vdolbeš luknje, kakeršne ti kaže podoba. Izdolbi pa jih le toliko globoko, da ostane še dno, v katero zvrtaš luknjico za odtok vode. Kadar si to naredil, prereži ploč podolgoma skozi sredo lukenj, konce pa priredi, kakor razločno kaže podoba. Na konce pridejo namreč zarez, v katere se vtakne pločevinast žleb, ki vse skupaj drži. Ker ta žleb ves ploč nekoliko od tal odmika, zato je pod plohom dosti prostora za odtakanje vode in prezračevanje.

„Wiener Landw. Zeitung.“

Nekaj o vrtnicah ali rožah.

V.

Največe število vrtnic ima vrsta remontantk (rosa hybrida bifera).

Nastale so po raznovrstni križatvi bengalnic, noazetek, borbonk in centifolij. Domovina jim so, kakor čajevkam, večinoma francoski in angleški vrtovi, vse pa so umeten spolek. Kakor po številu, tako nadkriljujejo tudi z različnimi barvami ostale vrste. Barve so od čisto bele do skoro črnorjave ali vijoličaste, rumenkasta je le ena z imenom Gloire Lonnaise, vzgojena leta 1885.

Rasti so večinoma krepke, a vender ne tako kakor čajevke in noazetke, cveto pa vse po dvakrat, nekatere tudi po večkrat na leto. Kakor vse umetno vzgojene vrtnice, moramo tudi te zime in mraza dobro varovati, dasi tudi niso tako občutljive kakor čajevke. Najboljše merilo občutljivosti je njih barva: čim temnejši je vrtnice cvet, toliko trdnjša je, nobena pa ne prezimi pri nas nepokrita. Kar najbolj škoduje vrtnicam, to je namreč prevelika razlika temperature dnevne in nočne — po dnevi solnčna toplota, po noči pa mraz, to jih gotovo ugonobi. Ravno zaradi tega pa vrtnice najhitreje šele spomladi pozebejo.

Remontantke moramo bolj krepko obrezavati in paziti, da imajo krone lepo obliko. Iz njih vzgojimo lahko s primerno rezatvijo prav vzgledna drevesca, katera tudi brez cvetov krasijo vrt, a kaj šele, kadar temnozeleno listje skoro izgine pod nebrojnimi cveti! Takrat vzkipi nam srce, ko vidimo primerno majhen trud toli bogato poplačan.

Les remontantk je temnozelen, nekaterih zelo, drugih pa manj bodeč, listje temnozeleno, ob začetku pri temnih vrstah skoro rdečkastozeleno, pri belih pa bledeješe. Sploh pa lahko opazujemo pri vseh vrtnicah nekako sorodnost v barvah mladega lesa in listja s cvetjem dotične vrtnice.

Remontantke cveto ali posamno konec poganjkov ali v šopkih po tri ali več, vender nikdar ne po toliko vkupe kakor noazetke. Najbolj ugajajo visokodebelno cepljene zaradi svoje lepe rasti, pritlično cepiti kaže le krepkeje rastoče, s svojo korenino pač nekaj časa uspevajo, a nikdar ne po več let!

Ne razumemo pa, zakaj nekateri razmnožujejo vrtnice s potaknenci, saj vender s cepitvijo ni nič več truda, imajo pa vsaj krepke, zdrave rastline potem. dočim potaknenci le — hirajo. Res, da podloge poganjajo tako zvane divjake iz korenin, ali ti se takoj razločijo v rasti in listji od žlahtnih delov, ter jih lahko odstranimo potem. Kdor pa misli, da je s tem uže vse storjeno, če vrtnico ali sploh kako drugo cvetlico tudi le na vrt posadi, ta se hudo vara. Vsako stvar treba primerno gojiti, koliko bolj pa še vrtnice, katere nam je priroda podala le s pomočjo človeškega razuma in truda.

Zato pazimo in takoj odstranjujemo divjake vsem vrtnicam, ker rasto le v škodo žlahtnemu delu cvetice. Ravno zaradi tega pa priporočamo gojiti raje vsaj četrť metra od tal požlahtnjene vrtnice, da jih laže okopavamo, zalivamo in trebimo ter da laže odstranjujemo divjake. Res, da je tudi zoper to obliko več ugovorov, namreč da se laže odlomi krona in prelomi podloga po zimi, da več prostora zavzemajo, ali — nobena stvar ni popolna pod solncem. Sleharnega naj vodi svoj ukus, razum in vrtno razmere.

Remontantk ne požlahtnjujemo previsoko.

Ob sklepu kratkih teh črtic o glavnih vrstah vrtnic omenjamo imenoma nekaterih lepih remontantk. O najlepših ne moremo govoriti, ker je ukus prerazličen, in zaradi tega je ta stvar navzlic mnogim mejnarodnim poskusom jako malo dognana. Lepe so vse — vsaka po svoje. Najbolj priljubljene so temne remontantke. Črnih in modrih rož ni na zemlji, zelena je le ena iz vrste bengalnic. Dosedaj najtemnejše vrtnice sploh so naslednje remontantke:

Alsace-Lorraine, Souvenir de William Wood, Prince Camille de Rohan, murski kralj (Mohrenkönig) Emperer de Maroc, Xavier Olibo, Baron Bonstetten, Monsier Bonecne, Sultan of Zanzibar, Emperer i. t. d. Največih cvetov so: Her Majesty, Paul Neron, Pierre Notting (temnordeče vijoličaste barve) i. t. d. Jako hvaležno cveto še: General Jacqueminot, Fischer-Holmes, Jean Souppert, Hocky Braumeister, Capitain Christy. Vseh naštetih pa tu ni mogoče.

Ostale vrste vrtnic nimajo za nas bistvenega pomena, zato jih ne omenjamo, izimši vrtnice plezalnice ali žalobnice (rosa multiflora) nebrojnih malih cvetov, dolgih šibkih poganjkov in zelo krepke rasti. Te rabimo pritlične za pripravo zidov in hladnic, visokodebelne za zadnjo ljubav umrlim dragim, v okrasbo njih grobov. Večinoma prebijejo zimo brez odeje, rezati jih moramo živo, da toli bujneje rasto potem.

Enako trdni sta še naslednji: Rumena kapucinka (rosa lutea), Persian, Yellow, temnorumenih ali po stenicaah smrdečih cvetov. Obrezavati jo smejo le, kadar je že odcvela, namreč po leti. Cvete na enoletnem lesu, drugače ne. Zadnje omenjamo najtrdnjše vseh vrtnic, to je severna roža (rosa rugosa), kraljica severna (Königin des Nordens) temnordeče barve, cvete tudi le na starem lesu, in je ne smemo spomladi obrezavati. Ona prebije tudi najhujši mraz nepokrita.

P. G.

Raznotere vrtnarske reči.

Da ti čebula, katero hraniš za jed, ne poganja cime, naj v vrečici nekaj dni visi v dimu. Taka čebula ohrani svoj okus, a ne poganja.

Kako odvrniti vrabce od grozdja in drugega sadja? Krompir se s kurjimi peresi tako natakne, da je podoben ptici ujeđi, kakor da ima na obeh straneh razprostrti peroti, zadi rep, spredaj iz nekaterih kratkih peres glavo in vrat. Zgoraj se v krompir vtakne lesen kaveljček in zanj se priveže nit. Potem se pritrdi na 3 do 4^m/ visok drog gibek protec, in nanj se priveže narejena ptica ujeđa. Drog se poševo vtakne v zemljo. Vsaka sapa giblje ptico in vrabei potem ne gredo več blizu.

Kako spoznati, če je deblo vse zdravo? Deblo se položi vodoravno na vsakem konci na podlogo, potem naj pa eden tolče s kladivom po enem odrezanem konci, drugi pa na drugem konci posluša. Če je deblo zdravo, slišijo se udarci razločno, naj bode tudi 60 do 80 čevljev dolgo; če se pa udarci ne slišijo ali pa le zamolklo, pa je po sredi trohljivo.

Bolhači so nevarni sovražniki cvetličnjakom in zelenjakom. Ker se boje sence in vlage, pokrivajo naj se ob solnčnem, suhem vremenu grede, koder so posajene rastline, katere radi zalazujejo, kakor: šeboj, reseda, zelje, retkev, s smrekovimi vejami in pogostoma zalivajo. Dobro je pa tudi, če se ob kraji takih gred naseje kreša. Ker je seme poslednje rastline jako po ceni in ker hitreje raste, kakor imenovane cvetlice in zelenjad, lahko se bolhači, ki krešo posebno ljubijo, na ta način odvrtaajo od cvetlice in zelenjadi.

Kompostni kupi naj se posade z bučami. Na ta način se prikrije nelepi pogled, in dobe veliki, mesnati in nežni plodovi. Na eni rastlini se lahko pusti 6 do 8 buč, pa zaradi tega ne bodo nič manj debele. Če se postavi poleg vsake rastline stara škropilnica, iz katere skozi majhno luknjico vedno voda kaplja, bodo buče nenavadno težke.

Založba c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Odgovorni urednik Gustav Pire.

Tisk J. Blaznikovih naslednikov.